

TROUPEŽNICKÝ

NAŠI FURIANTI

PREMIÉRA 28. KVĚTNA 1954

LADISLAV STROUPEŽNICKÝ:

NAŠI FURIANTI

Obraz života v české vesnici o 4 dějstvích.

Filip Dubský, sedlák a starosta obce honické	Antonín Brož
Marie Dubská, jeho žena	Táňa Hodanová, zasloužilá umělkyně
Václav, jejich syn	Radim Koval
Petr Dubský, Filipův otec, výměnkář	František Benoni
Jakub Bušek, sedlák a první radní v Honicích	Miroslav Olejníček
Františka Bušková, jeho žena	Karla Genttnerová
Verunka, jejich dcera	Naděžda Letenská
Martin, jejich syn	Jan Křanovský *
Matěj Šumbal, sedlák a obecní výbor	Jiří Duras
Marie, jeho žena	Anna Kratochvilová
Pavel Kožený, sedlák a obecní výbor	Jiří Adamira
Kašpar Šmejkal, sedlák a obecní výbor	Ilja Prachař, laureát státní ceny
Valentin Bláha, vysloužilý voják	Jan Matýsek
Josef Habršperk, švec	Adolf Minský

František Fiala, krejčí	Jaroslav Šára
Tereška, jeho žena	Jindra Froňková st.
Kristina	Jiřina Froňková ml.
Matěj	Václav Kožušník *
Pepička	Jarmila Kožušníková *
Josífek	Martin Koval *
Manča	Miluška Křanovská *
František	Miloš Kožušník ml. *
Filípek	Petr Matýsek *
Obecní kovář	Leo Psoťka *
Karel Kudrlička, učitel v Radotících a písař obce honické	Josef Hajdučík
Marek, majitel hospody v Honicích	Lubor Tokoš
Rozárka, jeho žena	Marie Lukášová *
Tobiáš Nechodil, cestující obchodník	Jindřich Hečko *
Markýtko, jeho sestra od Domažlic	Božena Böhmová
Závodčí četníků z městečka Rotice	Otakar Vážanský
Vojta, čeledín na živnosti Dubského	Miloslav Kožušník
I. muzikant	Bronislav Křanovský

Muzikanti, ženy, děti, čeledi, chasníci a sousedé. *
* Členové operního sboru SDO a externisté.

Režisér: JIŘÍ DALÍK, laureát státní ceny.

Výtvarník: VLADIMÍR ŠRÁMEK.

Kostymy: M. a J. STEJSKALOVÍ.

Děj roku 1869 v Honicích v jižních Čechách.

Hlavní přestávka po 2. dějství.

Dramatik českého furiantství

Ladislav Stroupežnický (1850—1892) je osobnost, která nejedním svým dílem tvoří významný článek řetězu demokratických a národních tradic českého dramatu. Rozhodující pro jeho pochopení je především skutečnost, že Stroupežnický vyrůstal ve svém mládí uprostřed rázovitých venkovanů jihočeských Cerhonic. Zde tkví jeho láska k prostému lidu i jeho touha objevovat ve hrách skutečný život a odstraňovat z cesty to, co tento život křiví. To ho spojuje s velkým českým malířem Mikolášem Alšem, který je přítelem Stroupežnického už ze školních let a později i jeho blízkým spolupracovníkem. Snad právě od mladého synka městského písaře, talentovaného a vnímavého Mikoláše, »nakazil se« láskou k malířství. Když se ve 12 letech předčasně vrátil ze studií na písecké reálce, aby pomáhal otci — cerhonickému správci — v kancelářských pracích, raději kreslil podobizny sedláčků a čeledínů, kteří přicházeli za otcem. Naučil se velmi věrně zachytit — nebo jak sám říkával »oblejsknout« — pokorné lidičky i furiantské sedláky. Žil celkem bezstarostně, bez zájmu o bohatou otcovu knihovnu — až do roku 1867. Při jedné své obchůzce s hospodářským adjunktem vystřelil na domnělého pytláka. Když s hrůzou zjistil, že je to synek hajného, namířil ze zoufalství pušku na sebe. Téměř rok si poležel v pražské nemocnici, odkud se vrátil do Cerhonic sice uzdraven, avšak s velmi zohavenou tváří.

Dlouhá nemoc měla na duševní život Ladislava Stroupežnického velmi blahodárný vliv. Začal velmi houževnatě doplňovat své chabé vzdělání. Sblížil se ještě důvěrněji s Mikolášem Alšem. Toulali se spolu po kraji a v osmnáctiletém Ladislavovi ještě neuvědomělé vznikala touha umělecky zachytit českou minulost. Velký vliv na celou budoucí činnost dosud nezrozeného literáta mělo pořádání bohatého archivu starého zámku. Nejdříve si z listin vypisoval zajímavá místa a konečně začal psát humoresky, které přinesly mladému spisovateli první úspěchy i literární jméno.

Sotvaže měl první literární pokusy za sebou, pomýšlel již na velké drama. O divadlo se zajímal již od dětství. Po prvním nezdařeném pokusu dramatickém a po ztrátě úřednického místa vrací se Stroupežnický z Prahy do rodných Cerhonic. Stýká se zde s prostými lidmi. Jestliže ho dříve zajímal spíše jejich zevnějšek, teď jako by rád nahlédl i do srdcí cerhonických sousedů, furiantských sedláků i skromných venkovanů. Když se vrátil znovu do Prahy, byl »odhodlán žít se jen z hubených spisovatelských honorářů. Získává na veřejnosti slávu i jako dramatik zvláště svou veselohrou »Pan Měsíček, ob-

chodník«. Prozaické dílo z této doby je bohaté. Na něm je již jasné vidět, že svým založením je Ladislav Stroupežnický realista — že se mu nejlépe daří tam, kde líčí skutečný život, vše, co sám prožil. Významnou úlohu v jeho životě hraje jeho jmenování prvním dramaturgem pražského Národního divadla. V tomto období vznikají jeho nejlepší dramata, jejichž vrchol znamenají »Naši furianti«. V nich vrcholí realistická, lidová linie Stroupežnického tvorby. Vznik »Našich furiantů« je průkopnickým činem — mohli bychom je nazvat manifestem českého realistického umění.

V »Našich furiantech« ožívá život Stroupežnického rodné jihočeské vesnice, jak tkvěl její obrázek v dramatikově duši již od dětství: s návisí a dědečkovou kovárnou, s velkou hospodou, kde v nedělích i ve všední dny vznikají spory mezi sousedy, i s řadou topolů nad nízkými chalupami a v dále s rybníky a lesy. Již v jeho dřívějším

prozaickým díle najdeme leckteré výjevy ze života cerhonických sedláků. Hra byla po prvé uvedena v Národním divadle v roce 1887. Režie se ujal herec Josef Šmaha s velkou svědomitostí. Sám se rozešel do Cerhonic, kde získal cenný materiál pro celou inscenaci i pro postavu furianta Buška, kterého hrál.

Premiéra »Našich furiantů« byla historickou událostí. Přátelé realismu byli okouzleni a nadšeni — ovšem měšťáckému publiku byla hra »sprostá a hrubá«. Autorovi bylo vytýkáno, že měl vesnický život »zusušlechtit«, »zidealisovat« a ne jej podat tak syrový, jak jej nalezl. Proti těmto výtkám ohradil se Stroupežnický správným tvrzením: »Známe z divadla až do nejjemnějších rysů salony aristokracie, salony měšťácké, francouzský život rodinný, politický, sociální poměry, ateliery umělců, život v klubech, v zákulisí, v lázních . . . ale jak vyhlíží vlastní život náš český a zvláště vesnický, několik hodin nebo dokonce několik mil od Prahy, o tom pražské divadelní obecenstvo nemá ani ponětí.«

Když se 28. března 1889 objevili Stroupežnického »Naši furianté« pro druhé na scéně Národního divadla, byla jejich výhra tentokrát naprostá a definitivní. Na jejich úspěchu se podíli především jubilant Jindřich Mošna v postavě výměnkáře Petra Dubského.

Historický význam »Našich furiantů« tkví také v tom, že vyvolali celou řadu realistických dramát, zabývajících se životem na české vesnici. Objevili se na př. Preissové »Gazdina roba« a »Její pastorkyňa«, Jiráskova »Vojnařka« a »Otec i brá Mrštík« »Maryša«. A všechna tato díla jsou — i když často neuvědomělou — kritikou poměrů na naší vesnici v období kapitalismu. Na rozdíl od »Našich furiantů« jsou to však vážná dramata, končící většinou tragicky. To proto, že koncem minulého a začátkem 20. století třídní rozpory na naší vesnici neustále narůstají.

»Naši furianté« jsou svým žánrem satirickou komedií, nikoli »idyllickým« obrázkem venkova. Stroupežnický nenapsal svou hru na »oslavu selského furiantství«, což se u nás někdy mylně tvrdilo. Proto se mohly vyskytnout falešné námitky, že »Naši furianté« v současné době posilují reakční tendenci, vyjadřovanou heslem: Venkov — jedna rodina. Proto otázka »hrát či nehrát Furianty?« není na místě. Problém tkví v tom, jak je hrát! Jde především o to, zbavit jejich inscenaci všech falešných a konvenčních nánosů z období buržoasní éry divadla. Nejvýstižnější odpověď na tuto otázku dává národní umělec Zdeněk Štěpánek, který režijně vedl poslední inscenaci Národního divadla: »Budeme hrát »Naše furianty« tak, jak byli napsáni — realisticky. Chceme před vaše oči postavit obraz české vesnice z let šedesátých, vesnice a jejích obyvatel s celým jejich životem, v jeho kráse i zřůdnosti i poesii . . .« Helena Šimáčková.

Tereza Fialová (J. Frolíková st.) poučuje děti v I. obraze hry.

Furiantství v poesii a písni

SEDLÁK ŠELMA

Sedlák boží stvoření,
šelma vod narození:
před knězem kleká,

před pánem heká,
v hospodě se vopije,
chalupníky vybije.

Ti sedláci uboží,
což oni se navoží
kamene,
křemene:
bodejž pány čert veme!

SELSKÁ MODLITBA

Ten purkrabí parukář,
sám největší pletichář,
bije nás
jako ras:
zasloužil by sám provaz!

A ten šelma nešťasný,
ten šmahavý poklasný,
pro ten klas
stíhá nás:
zasloužil by sám provaz!

Safár taškár vybraný,
od biříče vypraný,
sám co vzal
a prodal:
nám sedlákům vinu dal!

Pane Bože veliký!
smiluj se nad rolníky:
přijmi je
do nebe —
a pány ať čert veme!

Autor o své hře

Při spisování hry »Naši furianti«, měl jsem prostě snahu podat a zachovati pokud možno věrný obraz života, jaký byl v jihočeské vesnici v letech šedesátých

Jedním ze základních rysů povahy našich vesničanů je zajisté »furiantství«, a sice furiantství dvojího rázu. Ušlechtilé s morálním podkladem, které puď v tvrdošíjný zápas o to, kdo vykoná lepší skutek nebo více lepších skutků než soupeř; ale toto závodění v konání skutků dobrých jest spojeno s pyšným vystavováním jich na odiv, tedy s vychloubáním se, které má za účel pokořit soupeře.

Zlé furiantství jeví se neústupností, tvrdošíjností, vypínavostí a pyšnou vzdorovitostí. Je to překypění pýchy, svévole s účelem urazití někeho, poškoditi a potom škodolibě z účinku toho se řešiti.

Tento dvojitý ráz furiantství jest základem děje hry mé i postav, které puď děj v proud a rozvoj.

Veškeré motivy »Našich furiantů« vázány jsou ze života, z událostí skutečných a přizpůsobeny toliko účelu hry. A rovněž ze života vyňaty jsou osoby jednající, hlavní i epizodní. I ten stařeček Petr Dubský, který vezl císaře Františka a cara Alexandra, je postava ze života vážená; mně samému nejednou o této cestě vypravoval.

Mnoho let zabýval jsem se myšlenkou sepsati hru z vesnického života českého . . . Jednou z největších starostí a nesnází, kterými jsem si několik let hlavu lámal, bylo: jak má v české selské komedii mluvití prostý vesničan na jevišti? — Má prostý venkovan z jihu roku 1869, kterého věrně chci kreslit, mluvití vedle svých zvláštností přesně podle regulí nejnovějšího brusu, nebo má, smějí, nebo dokonce musí — má-li to býti on — mluvití způsobem svým, jakým ve své vesnici, ve své domácnosti mluví?

Většina radila mi k tomu, abych důsledně provedl dialog prostou mluvou vesnickou. — A já se rozhodl, že provedu ten pokus.

Dávno nebylo proneseno tak nápadně různé mínění o některém původním kuse, jako v »Našich furiantech«.

Jedněm se zdála malichernou základní myšlenka, kdo má býti ve vsi ponocným! Kdo se dívá na otázku tu s »výše světové situace«, nezná život vesnický, kdo v kavárně nebo při pleznínském hravě vyřizuje velké světové politické a sociální problémy, kte-

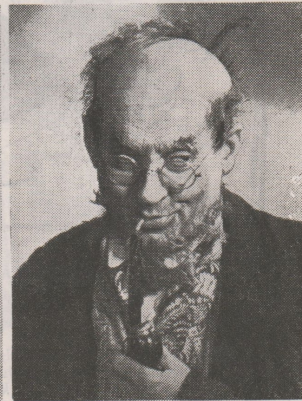
Dubský — Ant. Brož.

Bušek — Mir. Olejníček.

Bláha — J. Matýšek.

Habršperk — A. Minský.

řez rozluštíti se podaří teprve snad za padesát nebo sto let —
tém ovšem zdá se malichernou otázka, kdo bude ve vsi Honicích po-
nocným.

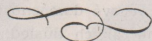
Ale já kreslil právě obraz života té malé vesnice a pro-
ten život jest otázka ponocenská důležitá! A vznikne-li z té otázky
hrozba, že bude vesnice se čtyř stran zapálena, stane se otázka
ta příšernou, ano, hroznou!

Vyplyvající pak z ní nařknutí člověka poctivého a nevinného z pa-
ličství, považoval jsem za motiv čistě lidský, který po mém soudu
vzbuditi musí v diváku zase čistě lidské pocity: nevoli k pravému
původci a souciti s nevinně nařknutým. Vytykána dále některým
scénám »Furiantů« drsnost. Drsnost z obrazu vesnického úplně vy-
puditi považují za naprostou nemožnost!

Jeť ona rysem základním, který charakterisuje vesničana, jenž
neprošel u výchování svém školou etikety, dvornosti a uhlazených
mravů a způsobů, vesničana, jenž i svoji upřímnost, své přátelství,
ano, i svou lásku, svoji obětavost i svoji šlechtnost projevuje vůbec
způsobem drsným a sukovitým. Bez drsnosti není vůbec vesnická ko-
medie možná!

Někteří kritikové viděli v prosté řeči venkovanů — velké a vážné
nebezpečí pro jazyk český vůbec.

Těm odpovídám: Prostá řeč venkovanů jazyk náš nezkaží a ne-
zohubí — vždyť, pánové, byla to právě ona, vši mluvnické správnosti
prostá řeč venkovanů, která nám v dobách nejhorších jazyk náš za-
chovala a která nám jej přílivem živlu venkovského stále znova a
znova zanášela do měst, v nichž již roztahovala se němčina, kte-
rou přechoťně drmolily městské dcerušky. Noblejší k vůli pánům
lajtnantům a pánům c. k. úředníkům a prostší k vůli pánům kaprá-
lům. Jen náš vesničan nám ji zachoval.

Návrhy scén VI. Srámka.

Naši furianti od premiéry k dnešku

■ Původně byli »Naši furianti« napsáni jako pětiaktová hra. Prvním čtenářem a kritikem byl ředitel Národního divadla a dramatik v jedné osobě F. A. Šubert, vzpomínající na spolupráci se Stroupežnickým takto: »Světě vesele očima, podal mně ji Stroupežnický, abych si ji přečetl, nežli ji zadá »sauředlně«. Přečetl jsem ji, byl jsem jí zaujat, ale délkou mne trochu nudila. Poradil jsem Stroupežnickému, aby ji přepracoval na jednání čtyři. Učinil tak. Dávala se . . . obsazení úloh nemohlo být lepší — a režii měl Josef Šmaha. Jevišťe skoro vonělo vesnicí, podání vzorné.«

■ Premiéra »Našich furiantů« byla v květnu 1887. V hlavních rolích vystoupili přední umělci Národního divadla, jako na př. Mošna, Šimanovský, Šamberk, Kolár, Frankovský, Seifertová. Roli Kristiny hrála Anna Turková, později Stroupežnického žena.

■ Premiéra »Našich furiantů« před 67 lety byla významná i tím, že scénickým výtvarníkem a návrhářem kostymů byl sám Mikołáš Aleš. Jeho návrhy se, bohužel, ztratily, nebo nejjistěně někde bloudí u soukromníků. Nebýt dvou spolehlivých dokladů, ani bychom nevěděli, že se M. Aleš zúčastnil první výpravy. Prvním dokladem je dopis Stroupežnického Alšovi, v němž autor píše: »Velectěný příteli! Mám k Tobě prosbu. Napsal jsem selskou komedii, která se hraje r. 1869 v Cerhonovicích a potřeboval bych nákresy jeviště a kostymů. Dal bych Ti přečísti knihu. Kdybys chtěl být tak laskav a nakreslil nám je pro divadlo, sděl mi to hodně brzy.« Druhým dokladem o Alšově spolupráci je Šubrtova stať v Dějinách ND, z níž se dovidáme, že Aleš skutečně namaloval skizy a dekoraci návsí a ke kostýmům — interiéry byly sestaveny ze starých kulis.

■ Při svém prvním provedení byla Stroupežnického hra podložena hudbou Václava Červinky, který ji zkomponoval ze známých písniček, jen aby byla hodně populární. . . . jakoby tu nebylo vůbec »Prodané nevěsty« i dalšího uměleckého vývoje a výboje české hudby« — poznamenává kriticky k Červinkově hudbě Zdeněk Nejedlý.

■ Činohra Státního divadla v Ostravě se nesetkává se Stroupežnického »Našimi furianty« po prvé. Není náhoda, že se právě tato veselohra — tak typicky národní a česká — objevuje na repertoáru ostravského divadla v sezóně 1938—1939, v době vážného ohrožení naší vlasti fašistickými okupanty; že se »Naši furianti« uvádějí znovu na ostravské scéně v režii Škodové i za války, v sezóně 1942—1943.

OBSAZENÍ Z INSCENACE V ROCE 1942

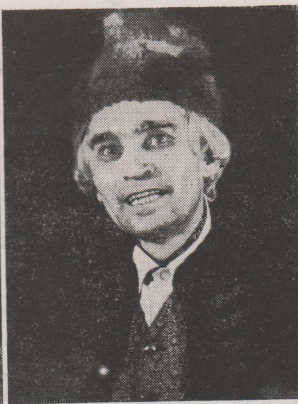
Markýtko — Anna Kratochvílová.

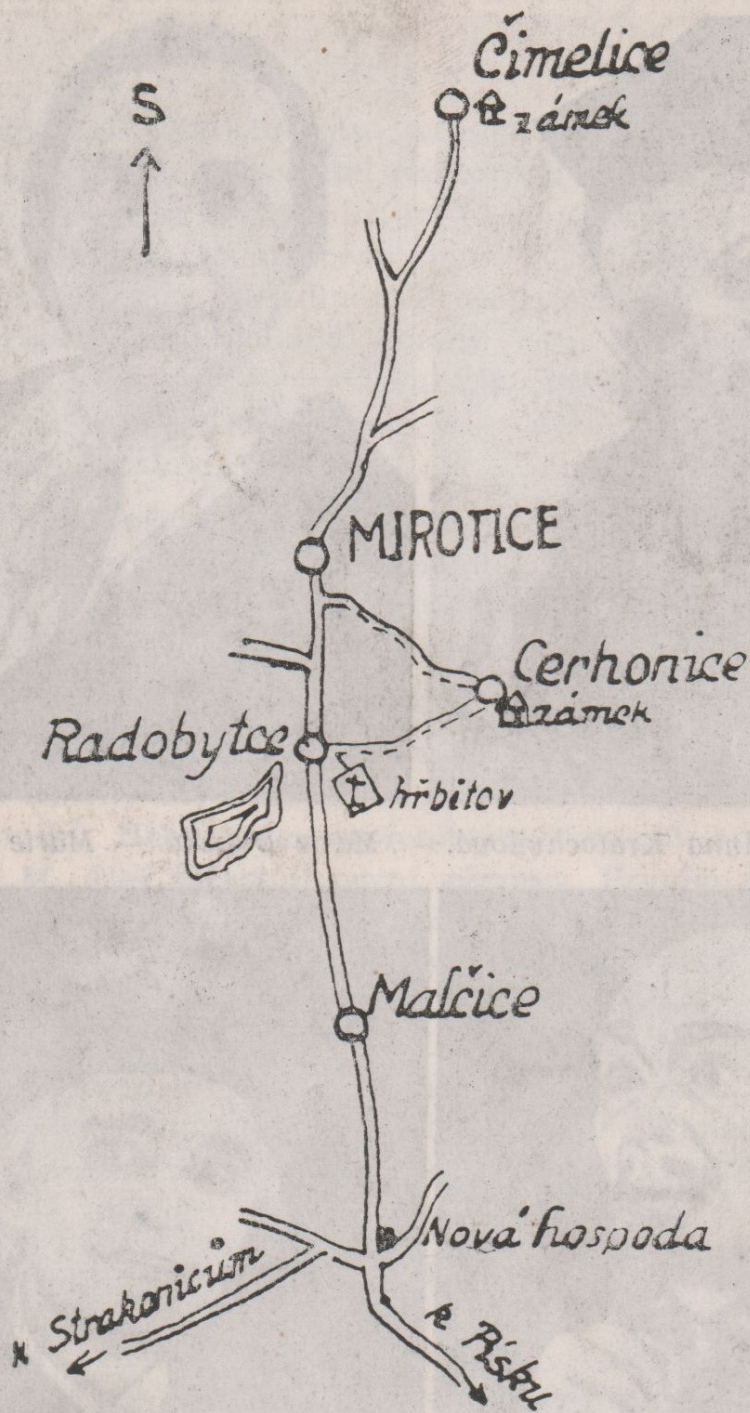
Marie Dubská — Marie Rýdlová.

Krejčí Fiala — Osvald Albin.

Výměnkář Petr Dubský Jaroslav Šára.

Místo děje „Našich furiantů“.

Ladislav Stroupežnický: Naši furianti. — Program vydalo Státní divadlo v Ostravě. — Redakce Josef Štěpánek, kresby Mikuláš Aleš, fotografie Fr. Krasl. — Vytiskly Ostravské tiskárny, n. p., provozovna 02, Ostrava I, Hollarova 14. — Cena 0,90 Kčs.